

Skolans undervisning för miljömässigt hållbar konsumtion

**Resultat från en kvantitativ studie med lärare
Konsumtverket 2017**

Ansvarig handläggare: Anita Forsnäsgråd

Bakgrund och syfte

Konsumentverket har fått i uppdrag av regeringen att stimulera konsumenter till mer miljösmarta konsumtionsmönster. I uppdraget ingår bland annat att genomföra lämpliga åtgärder för att underlätta undervisningen i skolan om konsumtionens påverkan på miljön. Det kan till exempel handla om att se till att det finns relevant skolmaterial tillgängligt och att ta fram förslag på lektionsupplägg. För att säkerställa att våra insatser kommer att underlätta skolornas undervisning behöver vi hämta in kunskap från lärarna. Vi har därför gjort en kvantitativ undersökning med lärare deras undervisning för miljömässigt hållbar konsumtion.

Syftet med den här undersökningen är att ta reda på vilka förutsättningar lärare har att undervisa om konsumtionens påverkan på miljön. En kartläggning av hur de arbetar med området samt vilket behov av stöd de har. Resultatet ska användas som underlag för Konsumentverkets kommande insatser mot skolan. Denna rapport redovisar resultatet av undersökningen i diagramformat.

Metod

Målgrupp

- Lärare i grundskolan årskurs 7-9
 - Hem- och konsumentkunskap, Naturorienterande ämnen samt Geografi
- Lärare på gymnasiet
 - Naturkunskap och Samhällskunskap

Datainsamling

- Webbenkäter genom PFM Research "Lärarpanelen" som består av drygt 18.000 lärare, med fördelningen 65/35 procent för högstadie- respektive gymnasielärare
- Intervjuer genomfördes 8 september – 8 oktober 2017

Totalt 837 svar kom in, målsättningen var 1 000.

- Målet var att kvotera inkommande svar för att få 200 svar per ämne. Kvoterna uppnåddes för grundskolan. För gymnasiet uppnåddes drygt hälften, det antalet svar utgör ett tillförlitligt underlag.

Resultatredovisning

Redovisning av frågor med svarsalternativ

- Samtliga frågor med förkodade svarsalternativ redovisas i form av stapeldiagram med kommenterande eller förklarande texter. Resultatet redovisas på totalnivå samt per ämne (Hem- och konsumentkunskap, Naturorienterande ämnen, Geografi, Naturkunskap och Samhällskunskap).

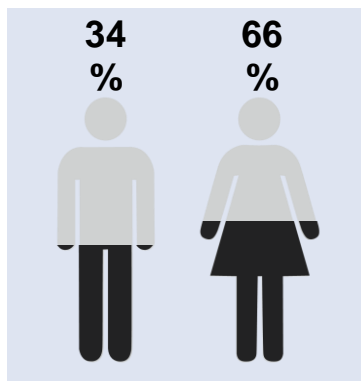
Redovisning av prioriterade resultatområden

- Tre resultatområden har identifierats att ha påverkan på lärarnas förutsättningar för undervisning i miljömässigt hållbar konsumtion: kompetens, organisatoriskt stöd och undervisningsmaterial. För dessa har en prioriteringsanalys gjorts som presenteras i en åtgärdsmatris.

Bakgrundsdata

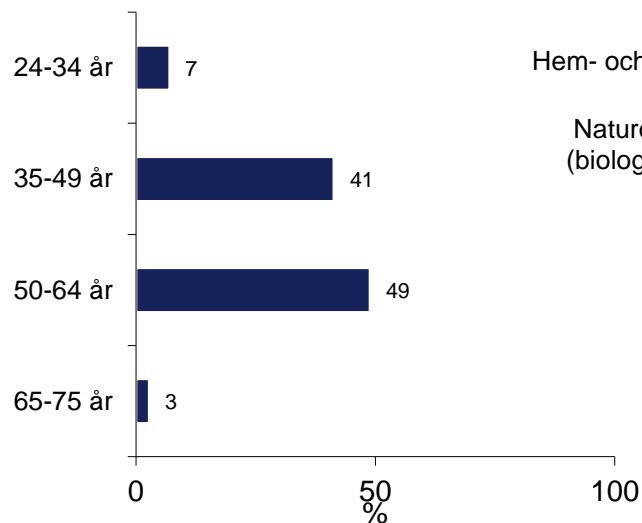
Om respondenterna

Kön

Ungefär dubbelt så många kvinnor som män har svarat.

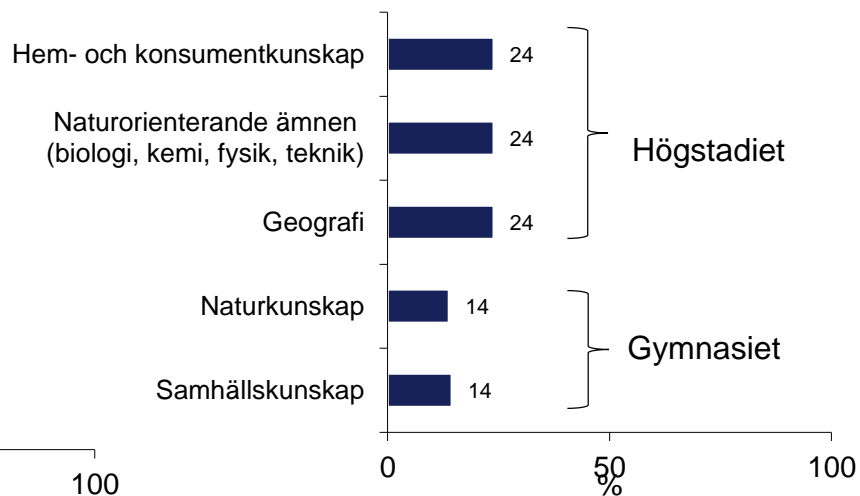
Ålder

De flesta som undervisar på grundskole- och gymnasienivå är i åldersintervallet 35-64 år.

På högstadiet är åldern signifikant högre bland lärare i Hem- och konsumentkunskap.

Ämne

Antalet högstadielärare som svarat på enkäten är tre gånger fler än gymnasielärarna.

Om respondenterna

Utgångspunkten är att de svarande är representativa för målgruppen.

	Andel i %	Antal
Antal respondenter	100	837
Kön		
Man	34	282
Kvinna	66	555
Ålder		
24-34 år	7	59
35-49 år	41	346
50-64 år	49	409
65-70 år	3	23
Ämne		
Hem- och konsumentkunskap	24	200
Naturorienterade ämnen	24	200
Geografi	24	200
Naturkunskap	14	116
Samhällskunskap	15	121

Resultat

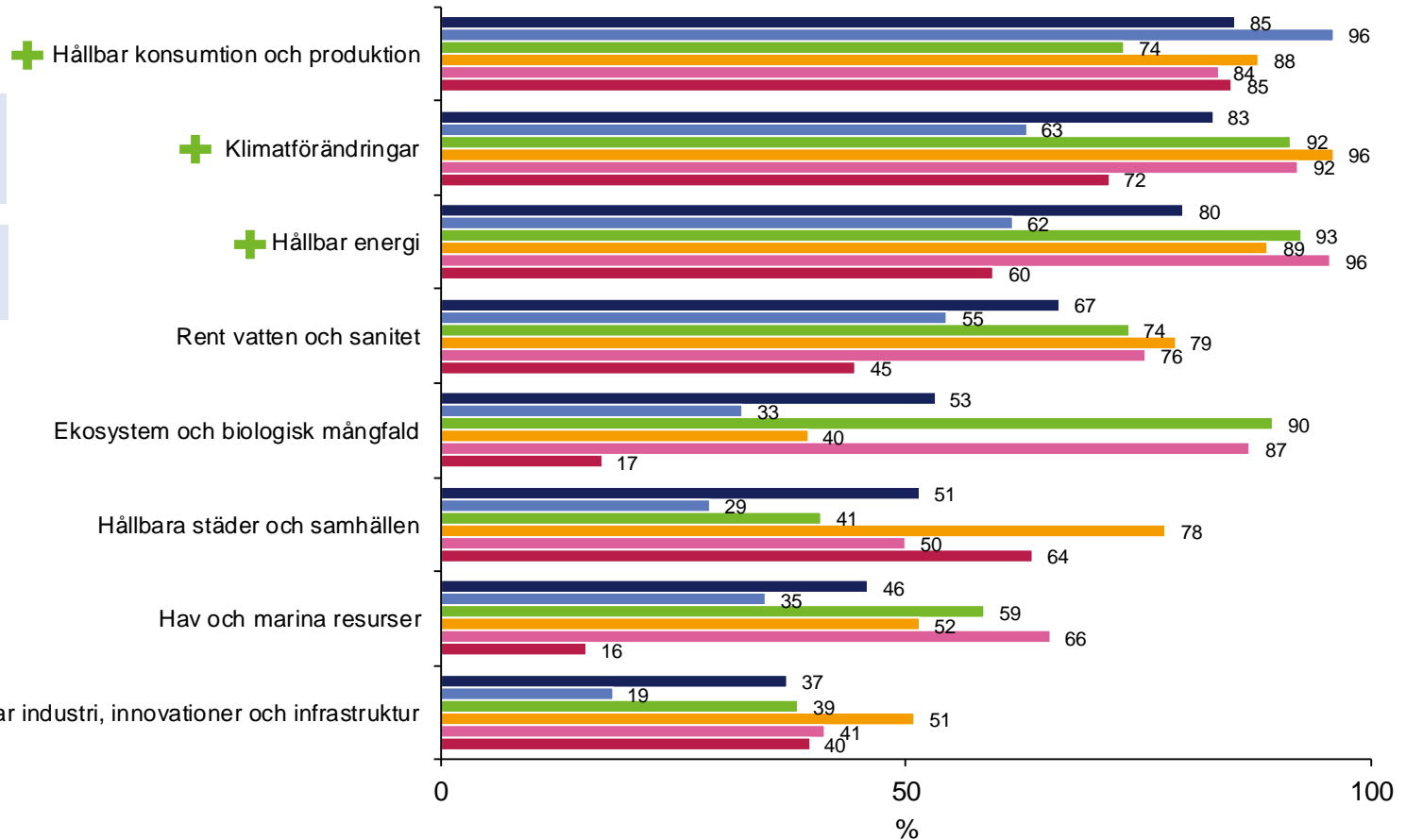
Hur bedrivs undervisningen i miljömässigt hållbar konsumtion?

- Vilka ämnesinriktningar?
- Ämnesövergripande eller enskilt?
- Vilket undervisningsmaterial används?
- Hur värderar lärarna befintligt undervisningsmaterial?

Vad undervisar du om när du undervisar för miljömässigt hållbar konsumtion?

(Bastal: 837)

■ Totalt ■ Hem- och konsumentkunskap ■ Naturorienterande ämnen ■ Geografi ■ Naturkunskap ■ Samhällskunskap

Svarsalternativen är grupperade efter de globala målen.

+ aspekter det undervisas mest om

+ Hållbar konsumtion och produktion

+ Klimatförändringar

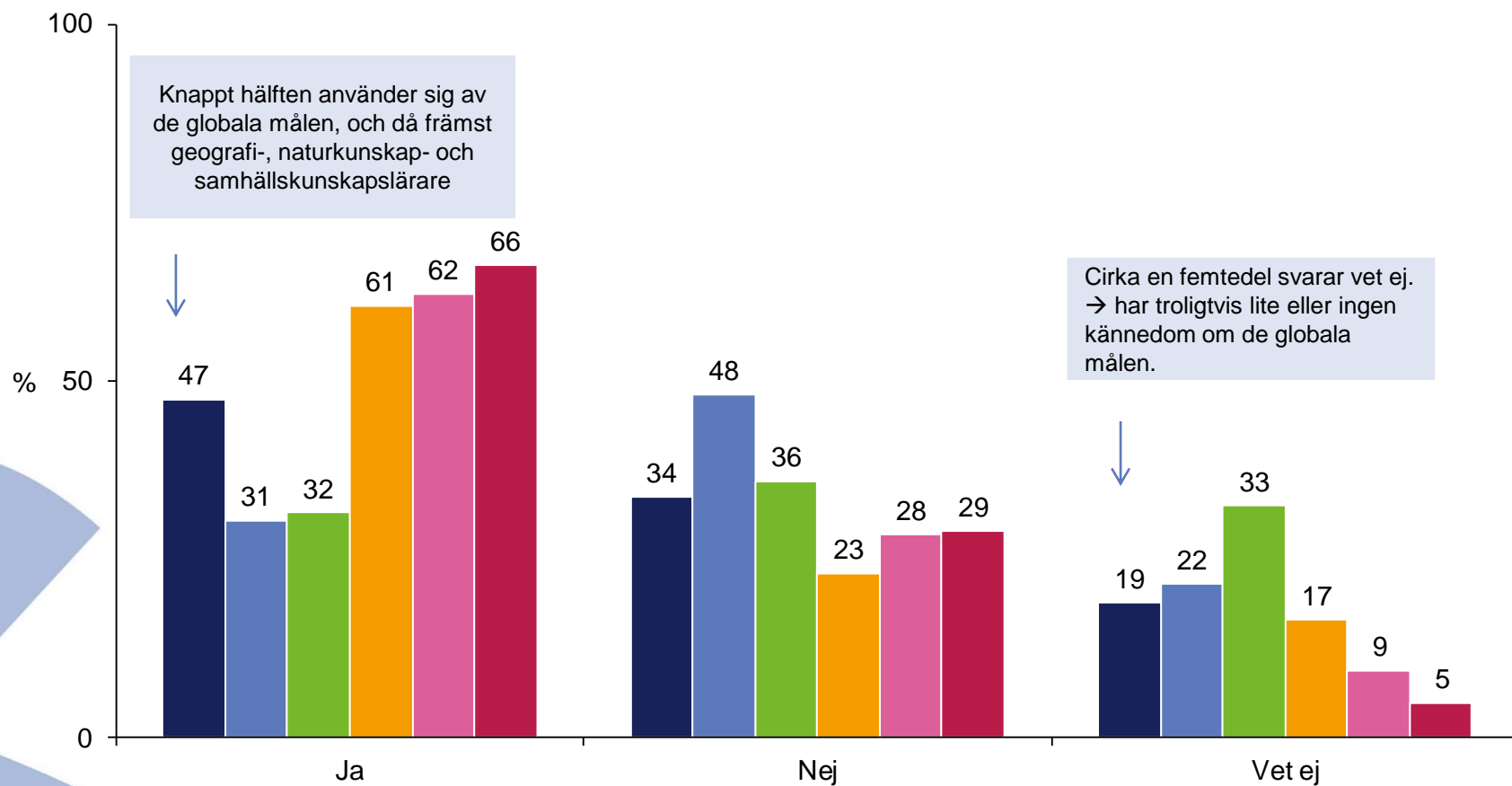
+ Hållbar energi

Ämnesinriktningen varierar beroende på huvudämne. T ex. undervisar lärare i hem- och konsumentkunskap främst om Hållbar konsumtion och produktion. Lärare i no-ämnena och naturkunskap undervisar främst om Hållbar energi, klimatförändringar samt ekosystem och biologisk mångfald. Geografilärarna undervisar främst om klimatförändringar. .

Använder du dig av de globala målen (Agenda 2030) i din undervisning?

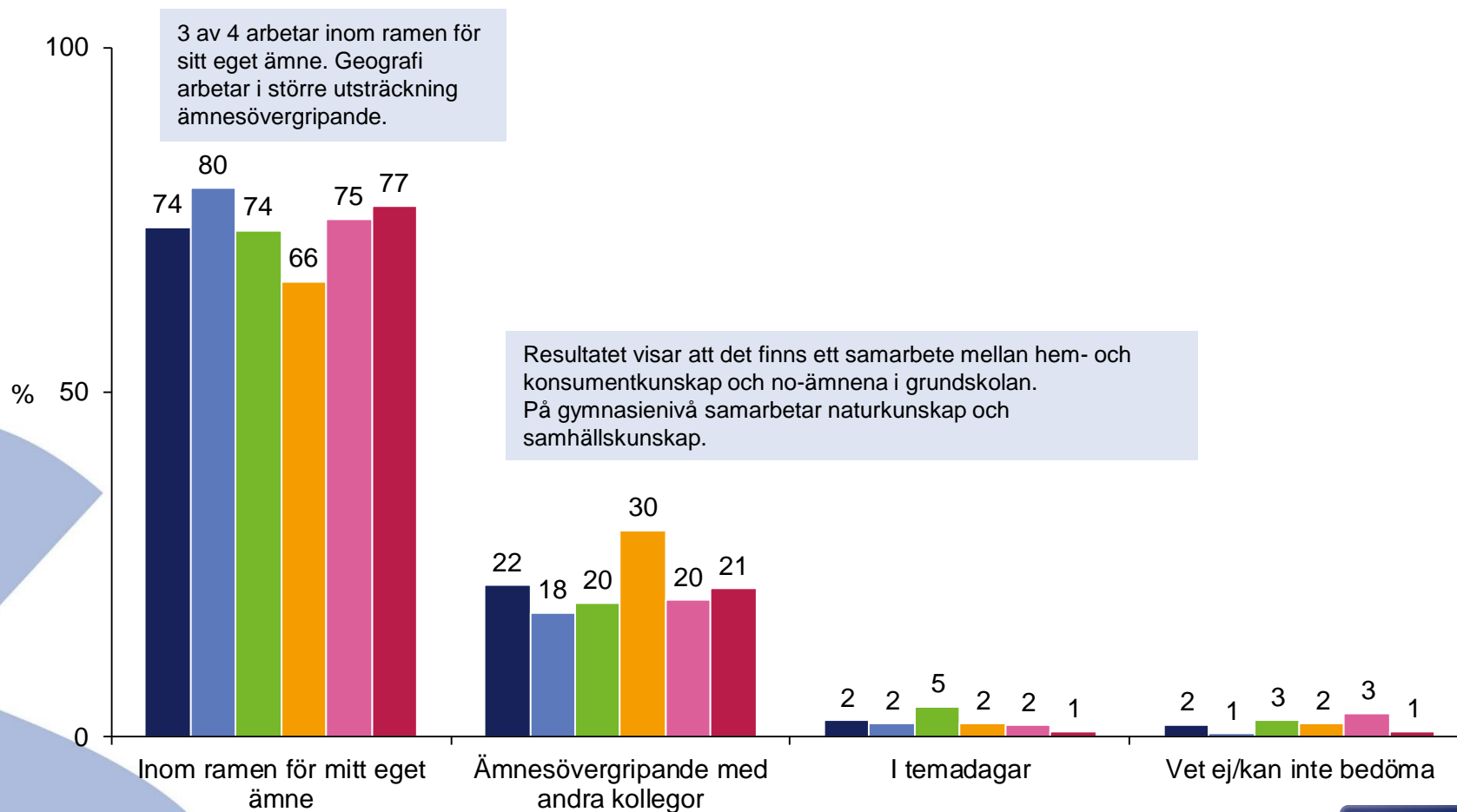
(Bastal: 837)

■ Totalt ■ Hem- och konsumentkunskap ■ Naturorienterande ämnen ■ Geografi ■ Naturkunskap ■ Samhällskunskap

Hur arbetar du huvudsakligen för miljömässigt hållbar konsumtion? (Bastal: 837)

■ Totalt ■ Hem- och konsumentkunskap ■ Naturorienterande ämnen ■ Geografi ■ Naturkunskap ■ Samhällskunskap

I vilken utsträckning använder du följande undervisningsmaterial för miljömässigt hållbar konsumtion?

(Bastal: 837)

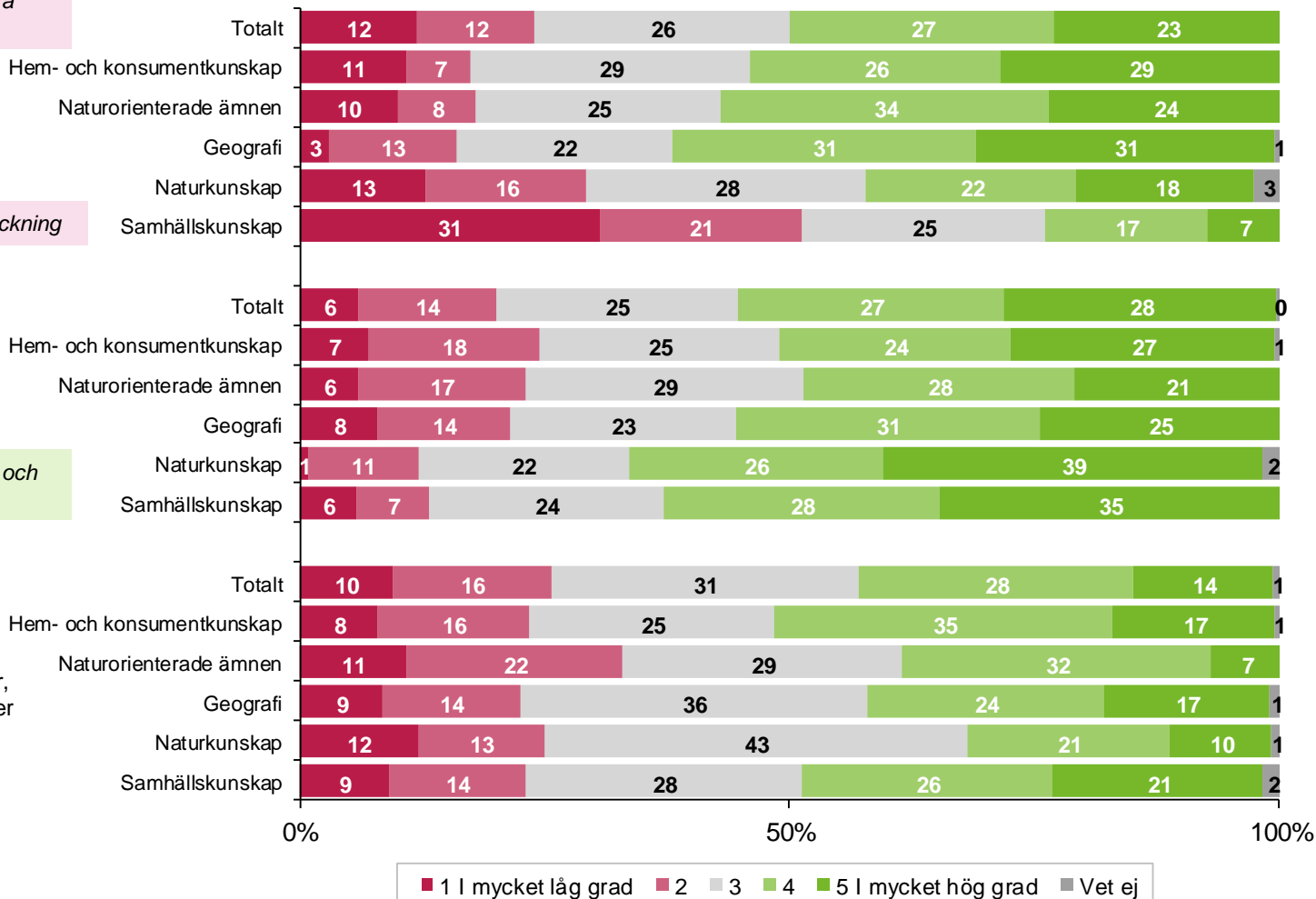
Använder läromedel i låg grad:
Inaktuella, dyra, dåligt anpassade till ämnet, begränsat innehåll, ej bra utformat

Samhällskunskap i minst utsträckning

Främst gymnasielärare i natur- och samhällskunskap

Skolmaterial (pedagogiskt utformat), från andra aktörer, exempelvis myndigheter eller intresseorganisationer

Främst hem- och konsumentkunskapslärare

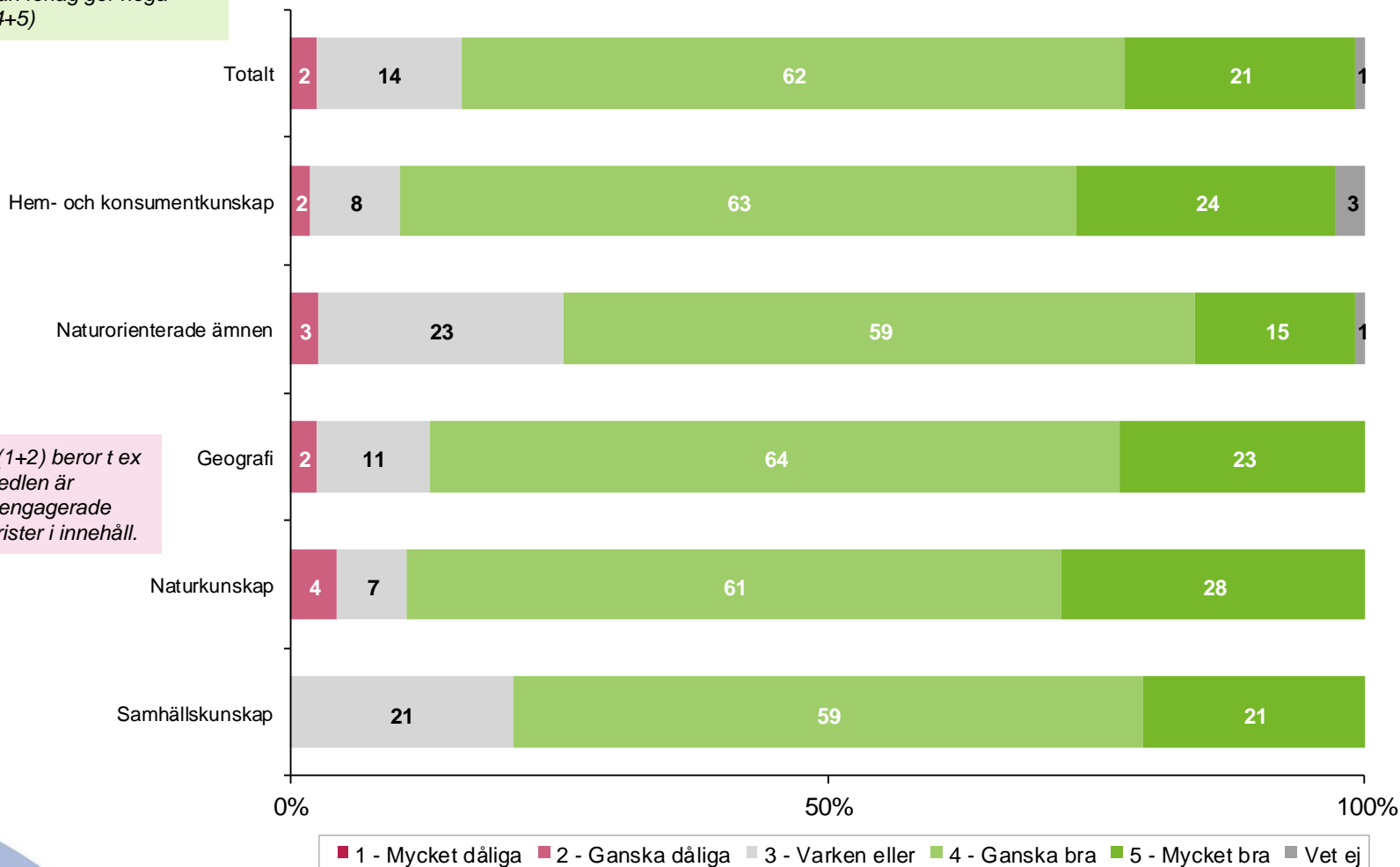

Vilket omdöme ger du läromedlen från läromedelsförlag, som du använder i undervisning för miljömässigt hållbar konsumtion?

(Bastal: 420)

84% av de som använder läromedel från förlag ger höga omdömen (4+5)

Lågt betyg (1+2) beror t ex på att läromedlen är inaktuella, oengagerade och att de brister i innehåll.

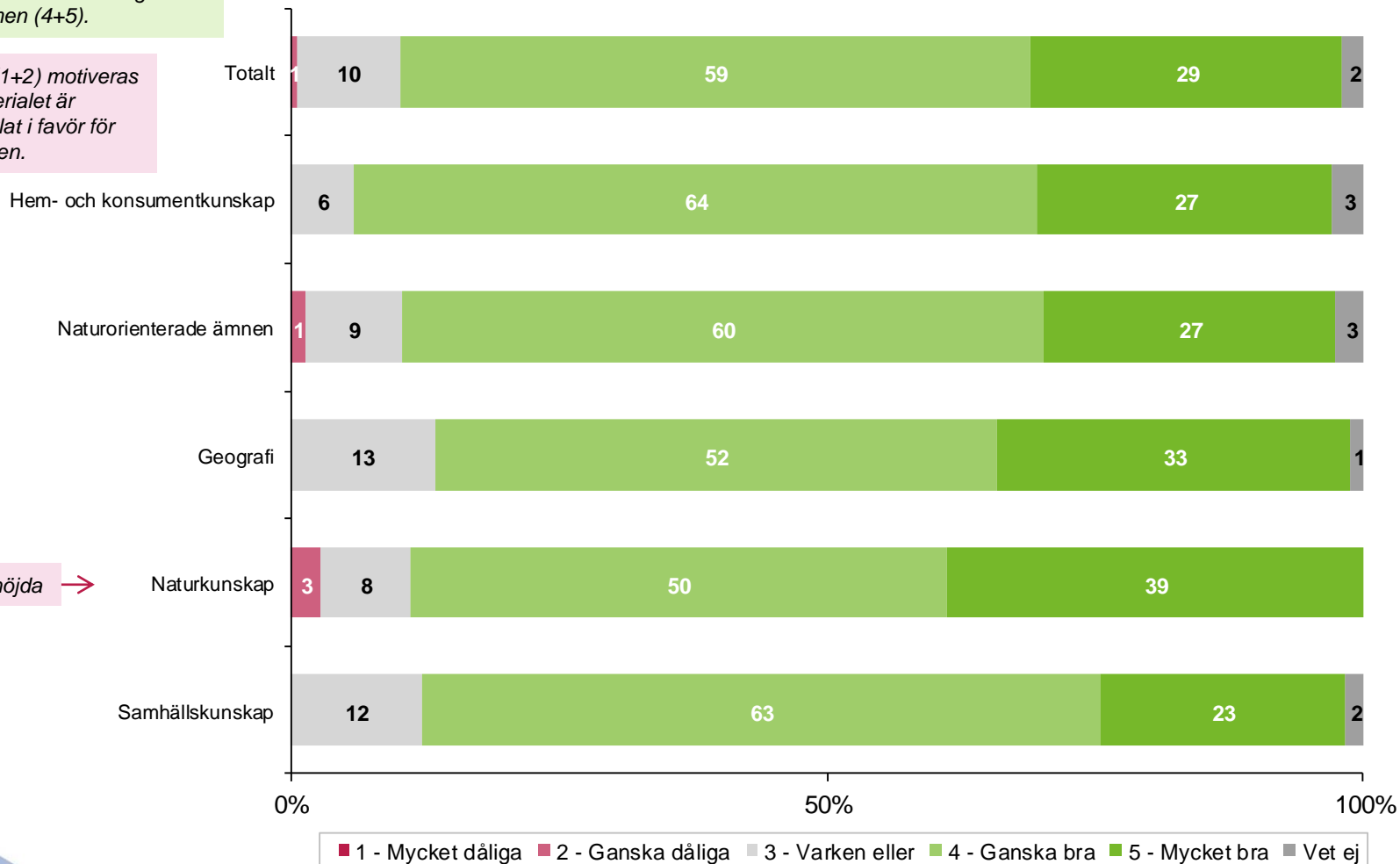

Vilket omdöme ger du det skolmaterial från andra aktörer, som du använder? (Bastal: 354)

Nära 90% av de som använder material från andra aktörer ger höga omdömen (4+5).

Lågt betyg (1+2) motiveras med att materialet är partiskt /vinklat i favör för organisationen.

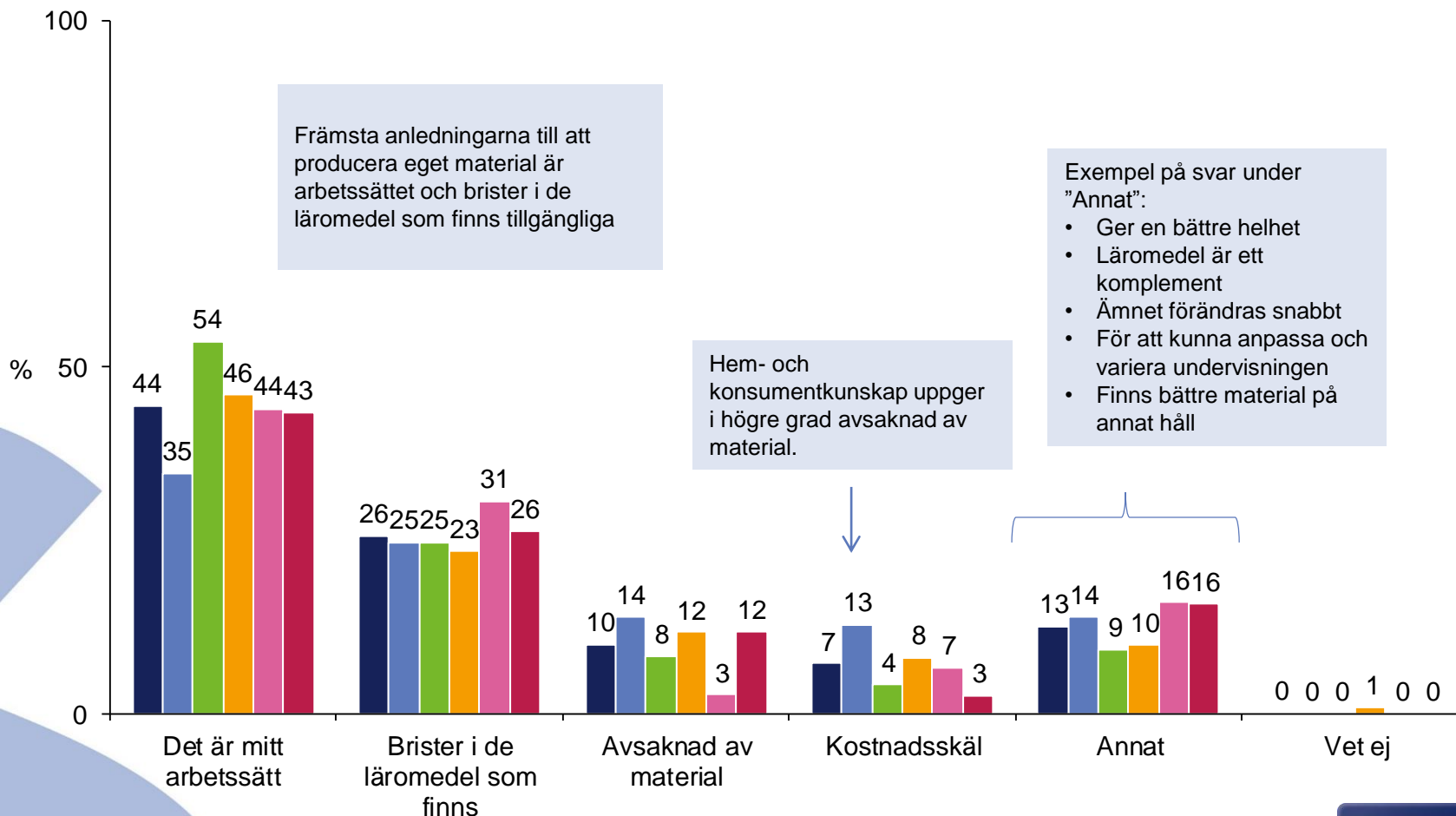
Minst nöjda →

Du har angett att du producerar eget material i stor utsträckning. Vad är ditt huvudsakliga skäl till detta?

(Bastal: 460)

■ Totalt ■ Hem- och konsumentkunskap ■ Naturorienterande ämnen ■ Geografi ■ Naturkunskap ■ Samhällskunskap

Var hämtar du huvudsakligen fakta- och informationsmaterial och övrigt underlag till din undervisning för miljömässigt hållbar konsumtion? (Bastal: 837)

■ Totalt ■ Hem- och konsumentkunskap ■ Naturorienterande ämnen ■ Geografi ■ Naturkunskap ■ Samhällskunskap

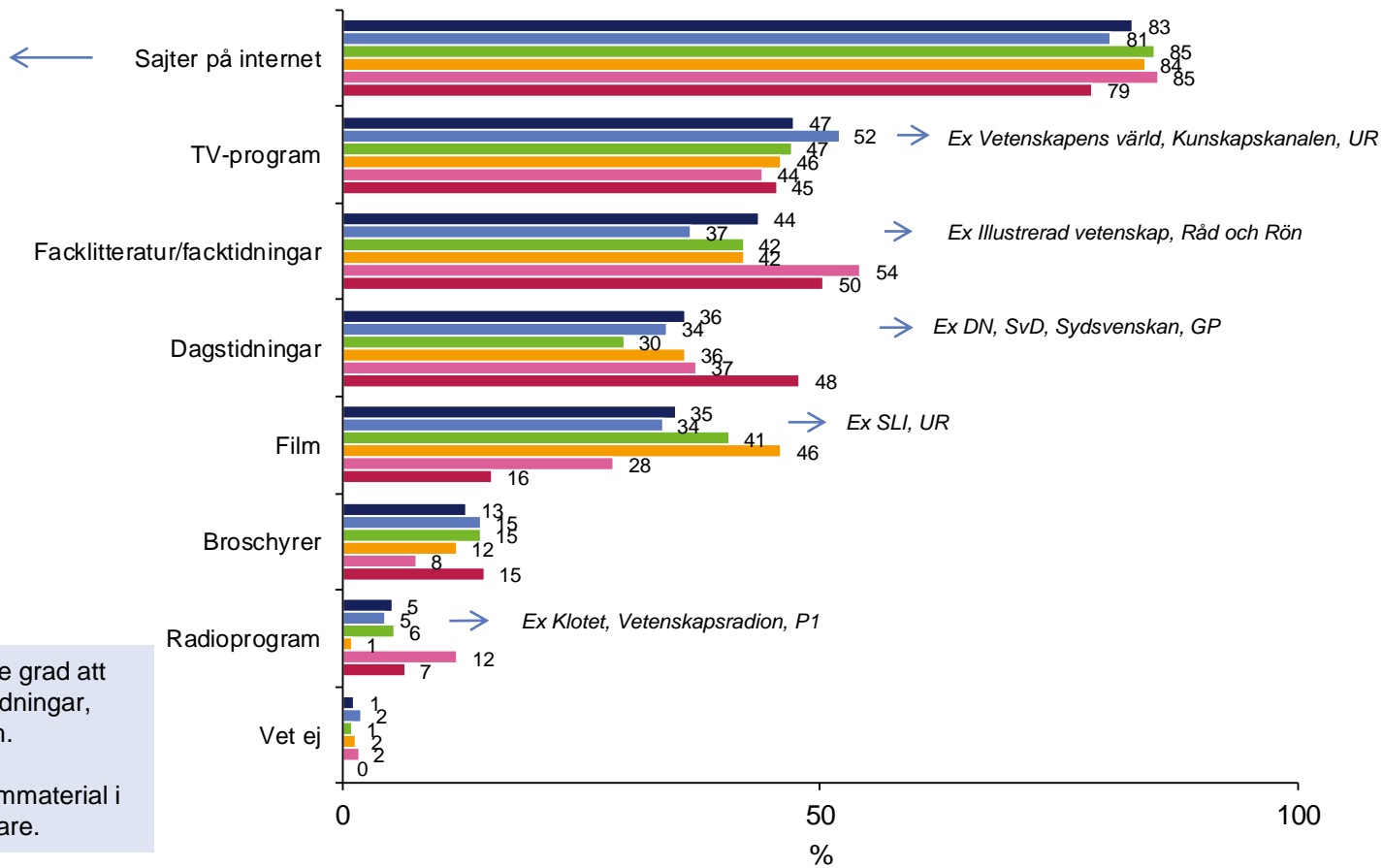
Internet är den dominerande informationskällan.

Exempel på sajter:

- Statliga myndigheter
- Intresseorganisationer
- Ekocentrum.se
- sopor.nu
- FN
- Forskning.se
- havet.nu
- dn.se
- earth.nullschool.net
- Gapminder
- Globalis
- HK-bloggen
- NE
- Medier
- Wikipedia
- Youtube

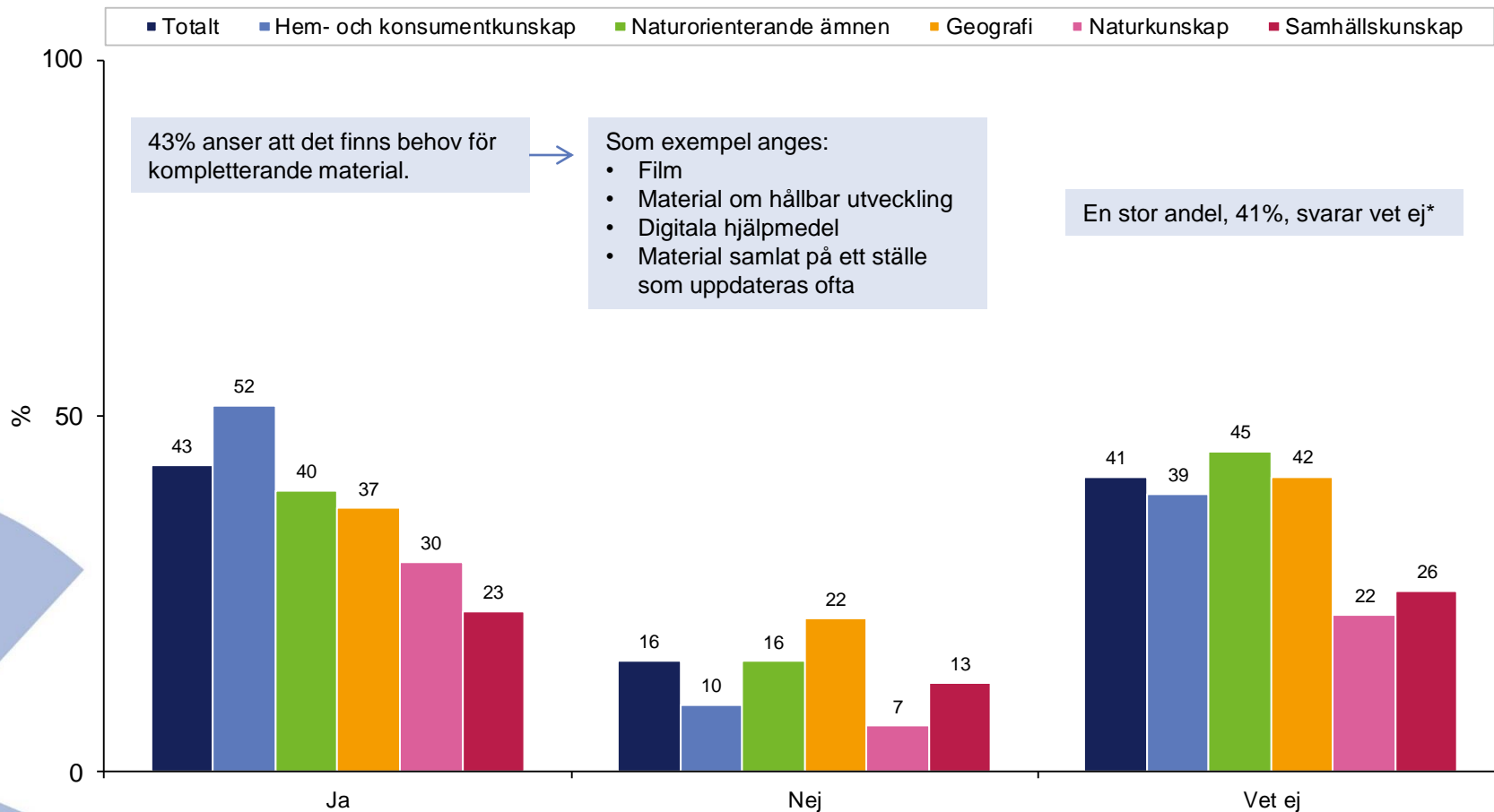
Gymnasielärare uppger i högre grad att de hämtar material från dagstidningar, facklitteratur och radioprogram.

Grundskolelärare använder filmmaterial i högre grad, främst geografilärare.

Tycker du att det finns behov av kompletterande undervisningsmaterial som du kan använda i din undervisning för miljömässigt hållbar konsumtion?

(Bastal: 837)

Ett bra undervisningsmaterial kännetecknas bland annat av att det är aktuellt, tydligt, anpassat, lätt att ta till sig, blandat med bild och text, diskussionsvänligt, vetenskapligt grundat.

*Det kan tyda på att många inte reflekterat över om befintligt material ger en heltäckande och aktuell bild

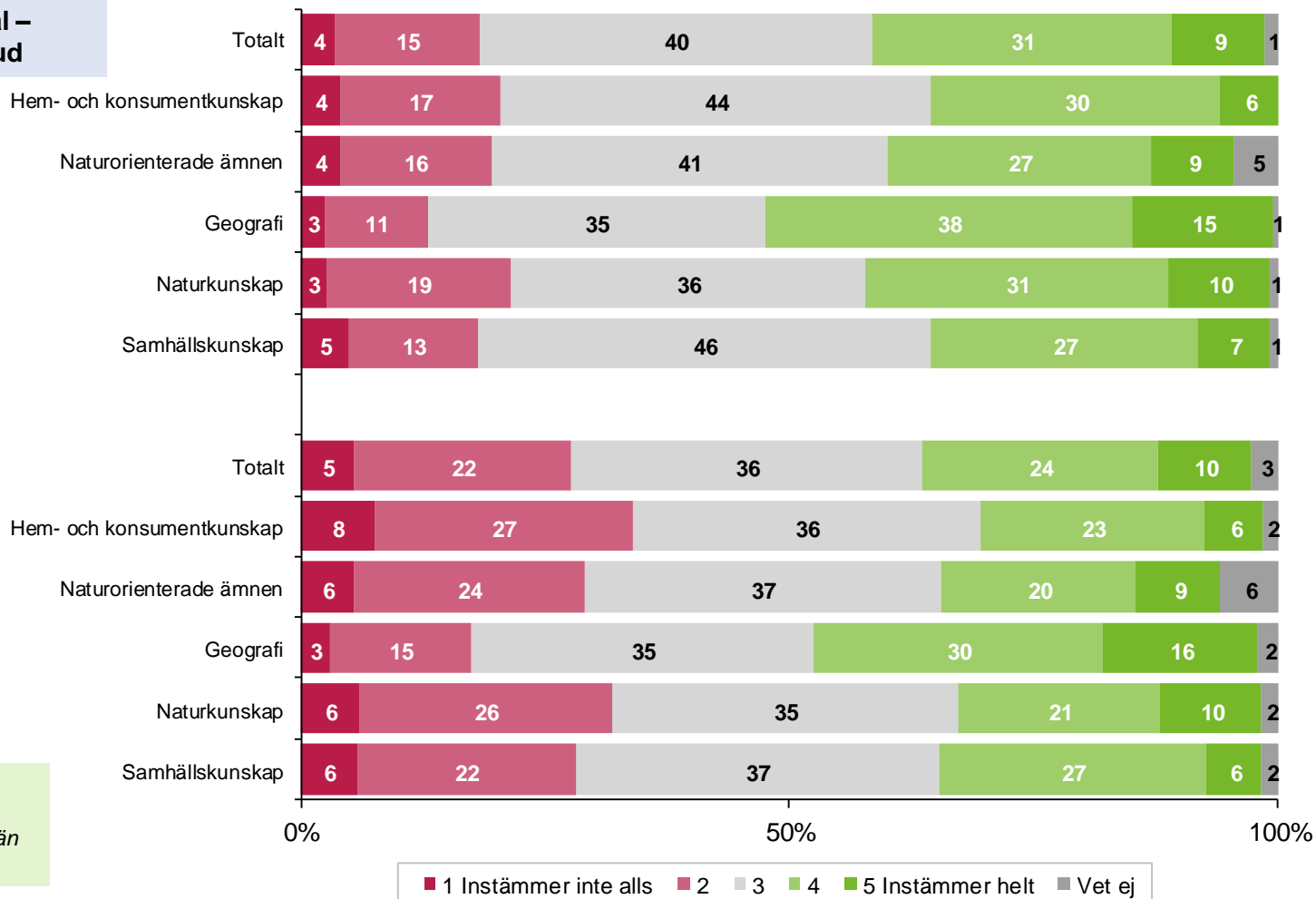
Förutsättningar för att undervisa för miljömässigt hållbar konsumtion?

- Undervisningsmaterial
- Organisatoriskt stöd
- Kompetens

I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden? (Bastal: 837)

Undervisningsmaterial – tillgänglighet och utbud

Jag tycker det är lätt att hitta bra undervisningsmaterial för undervisning om miljömässigt hållbar konsumtion

Geografilärare ger undervisningsmaterial höga omdömen i större utsträckning än övriga ämneslärare.

I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden?

(Bastal: 837)

Hög andel vet ej kan tyda på låga förväntningar

Organisatoriskt stöd

1 av 3 upplever att de har tillräckligt stöd

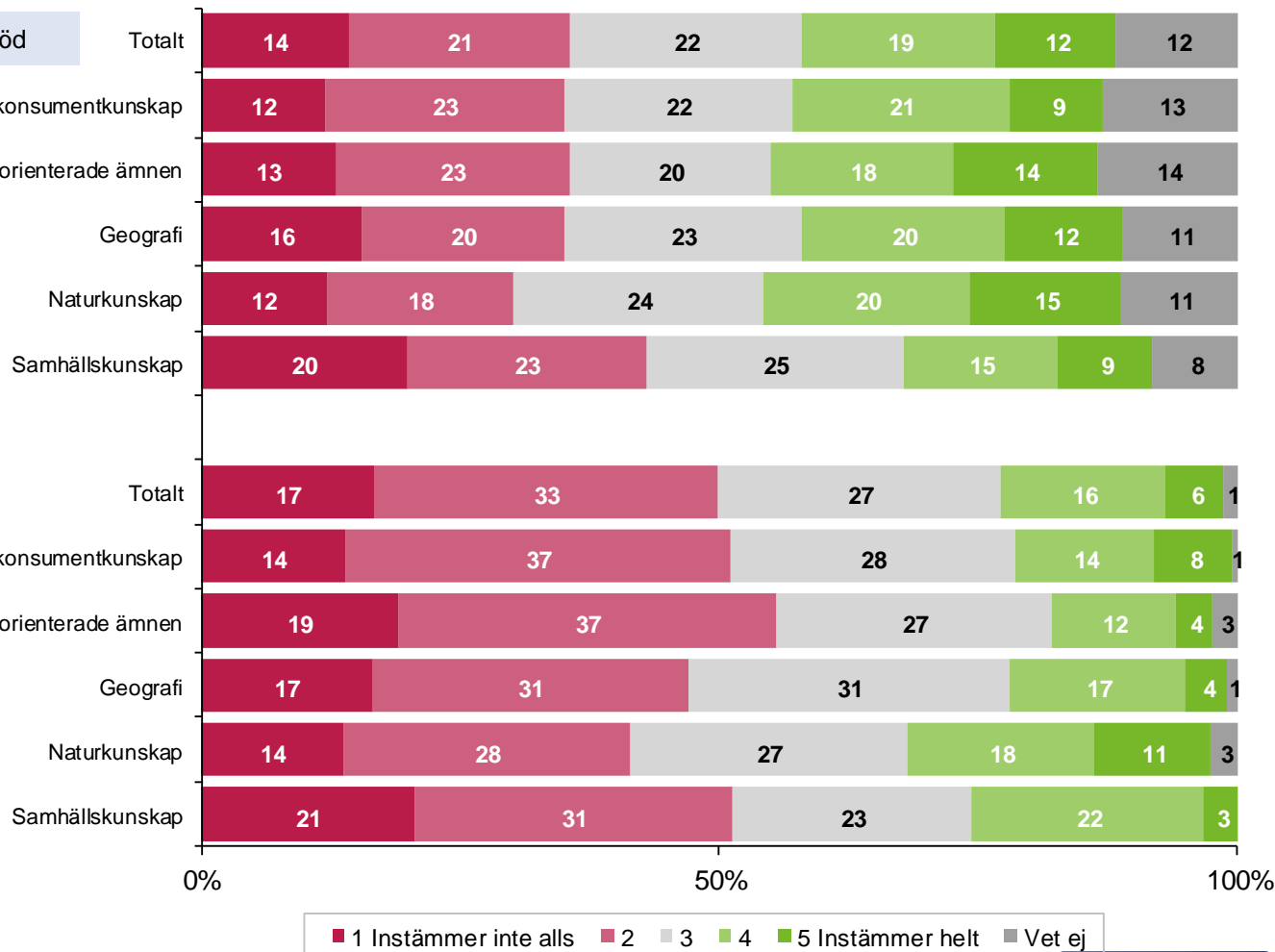
Jag får tillräckligt stöd från skolledningen i min undervisning för miljömässigt hållbar konsumtion

Minst stöd →

1 av 4 upplever att det har tillräckligt med tid för förberedelser.

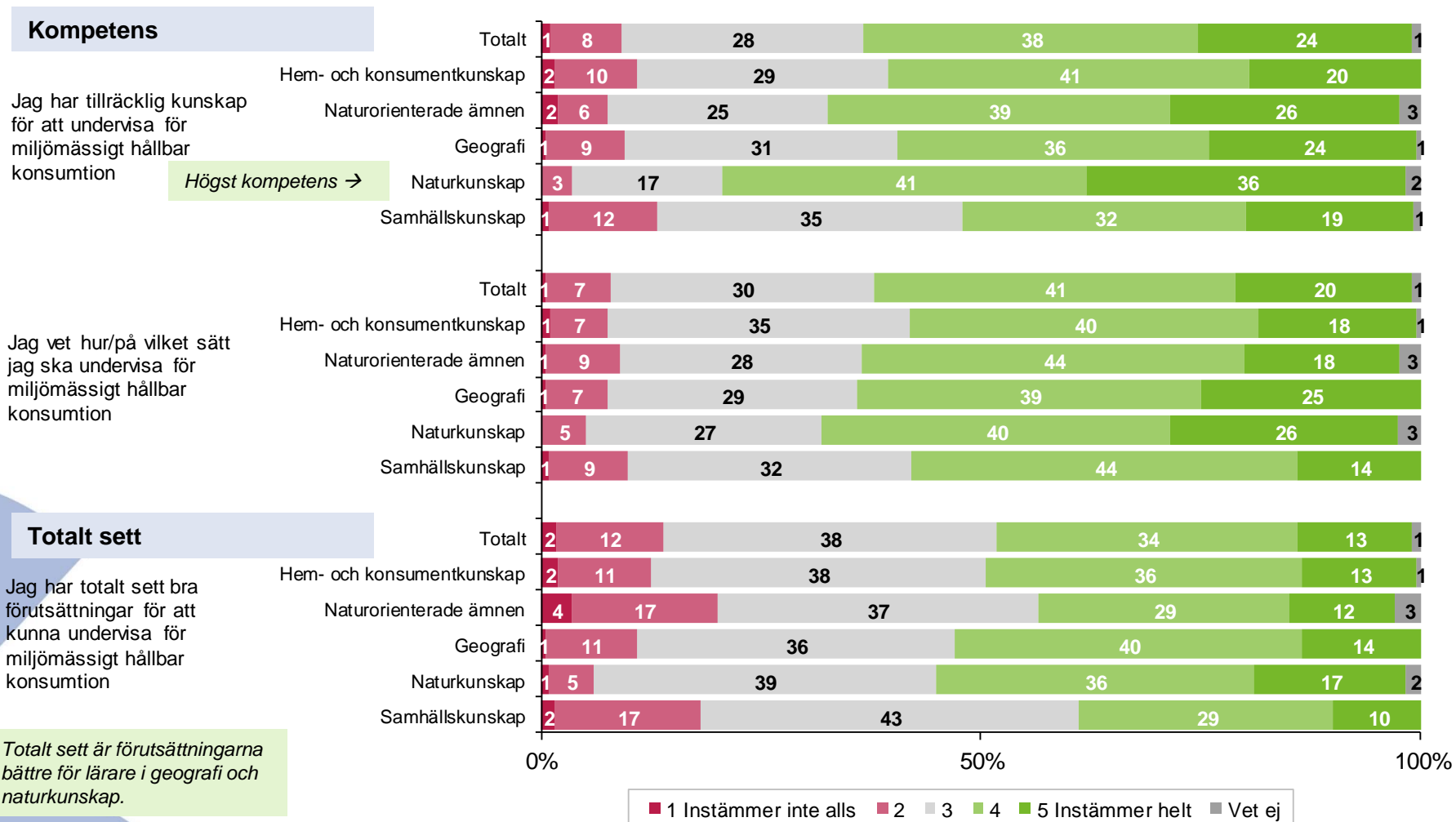
Jag har tillräckligt med tid för att förbereda min undervisning för miljömässigt hållbar konsumtion

Mest tid →

1 Instämmer inte alls 2 3 4 5 Instämmer helt Vet ej

I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden? (Bastal: 837)

Totalt sett är förutsättningarna bättre för lärare i geografi och naturkunskap.

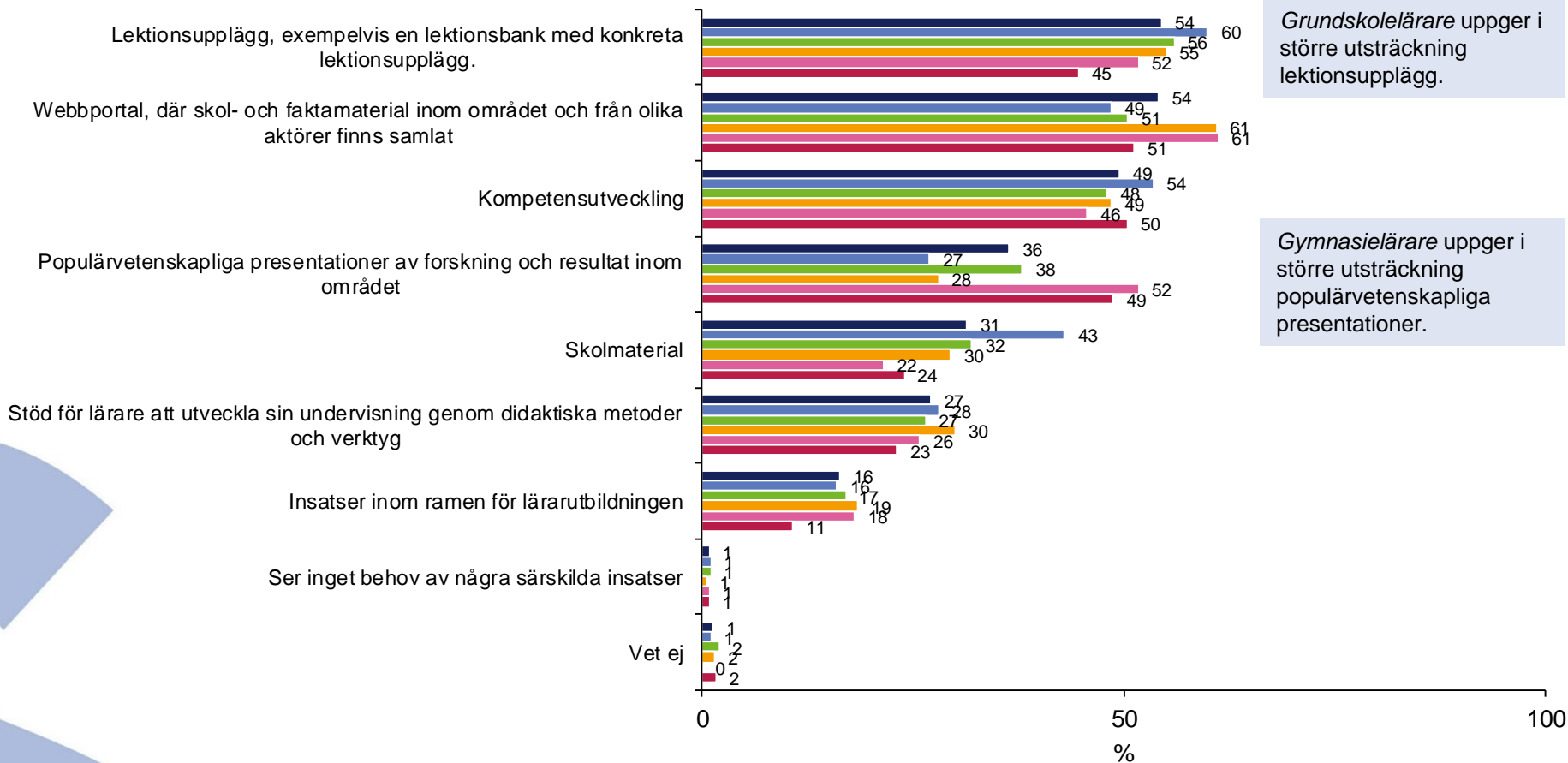
Vilka insatser skulle främja undervisningen för miljömässigt hållbar konsumtion?

- Vilken typ av undervisningsmaterial?
- Vilken typ av kompetensutveckling?
- Hur ska stöd från Konsumentverket marknadsföras?

Vilka insatser anser du skulle främja undervisningen för miljömässigt hållbar konsumtion?

(Bastal: 837)

■ Totalt ■ Hem- och konsumentkunskap ■ Naturorienterande ämnen ■ Geografi ■ Naturkunskap ■ Samhällskunskap

Grundskolelärare uppger i större utsträckning lektionsupplägg.

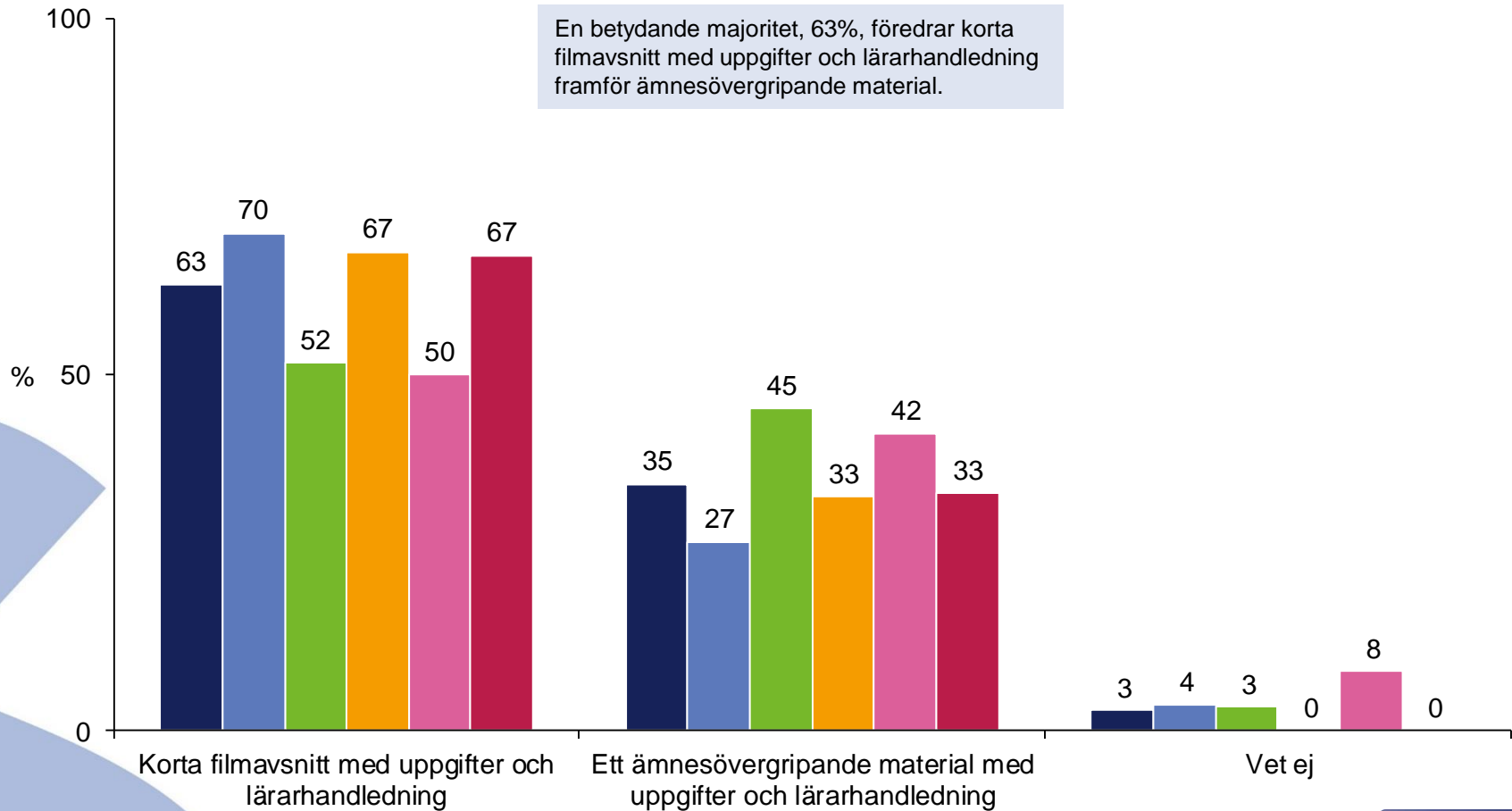
Gymnasielärare uppger i större utsträckning populärvetenskapliga presentationer.

Lektionsupplägg, webbportal och kompetensutveckling uppges generellt sett vara de insatser som främst skulle främja undervisningen för miljömässigt hållbar konsumtion.

Vilken typ av skolmaterial anser du främst skulle främja undervisningen för miljömässigt hållbar konsumtion?

(Bastal: 837)

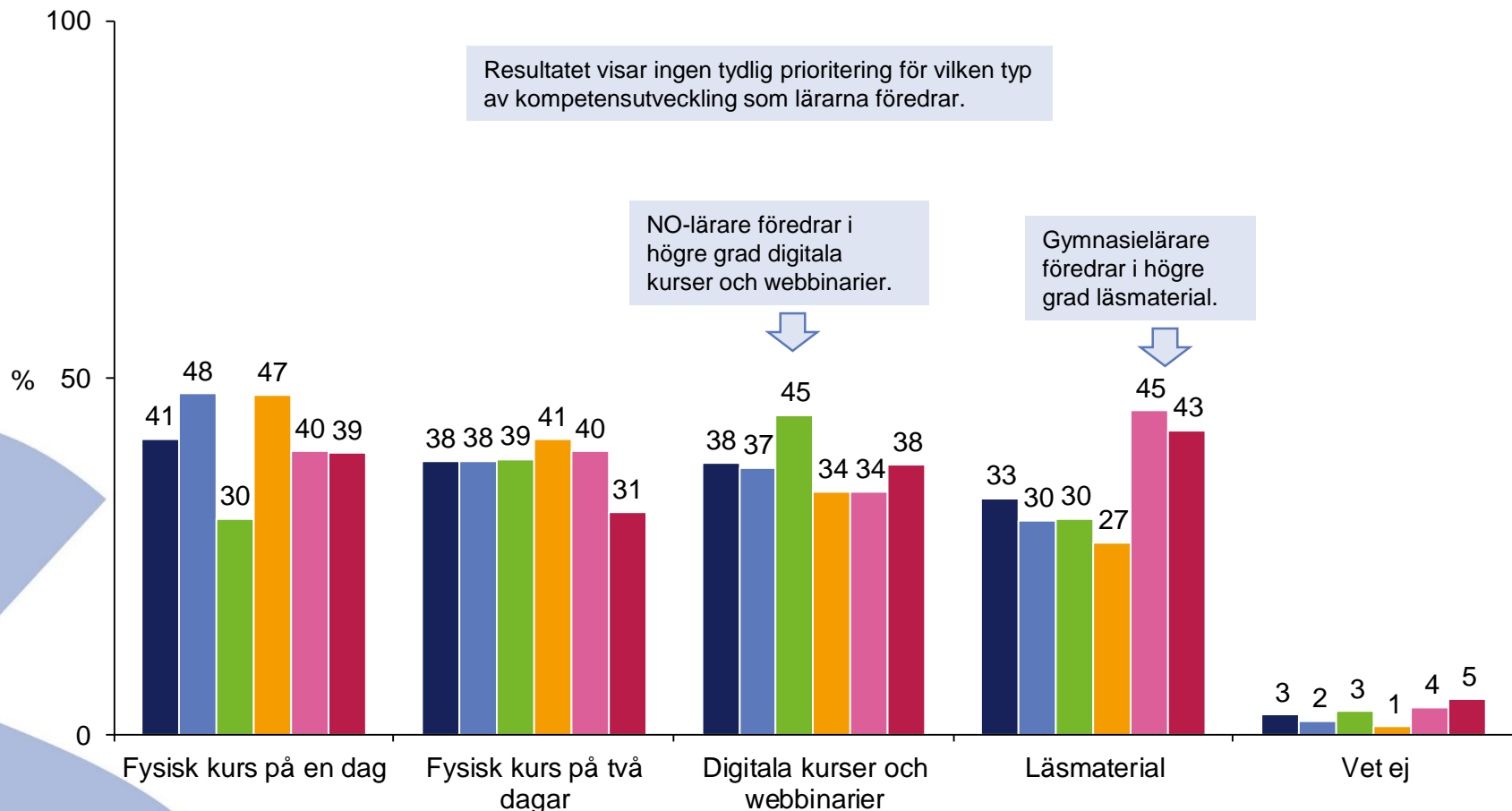
■ Totalt ■ Hem- och konsumentkunskap ■ Naturorienterande ämnen ■ Geografi ■ Naturkunskap ■ Samhällskunskap

Vilken typ av kompetensutveckling för att främja undervisningen för miljömässigt hållbar konsumtion skulle du föredra?

(Bastal: 837)

■ Totalt ■ Hem- och konsumentkunskap ■ Naturorienterande ämnen (biologi, kemi, fysik, teknik) ■ Geografi ■ Naturkunskap ■ Samhällskunskap

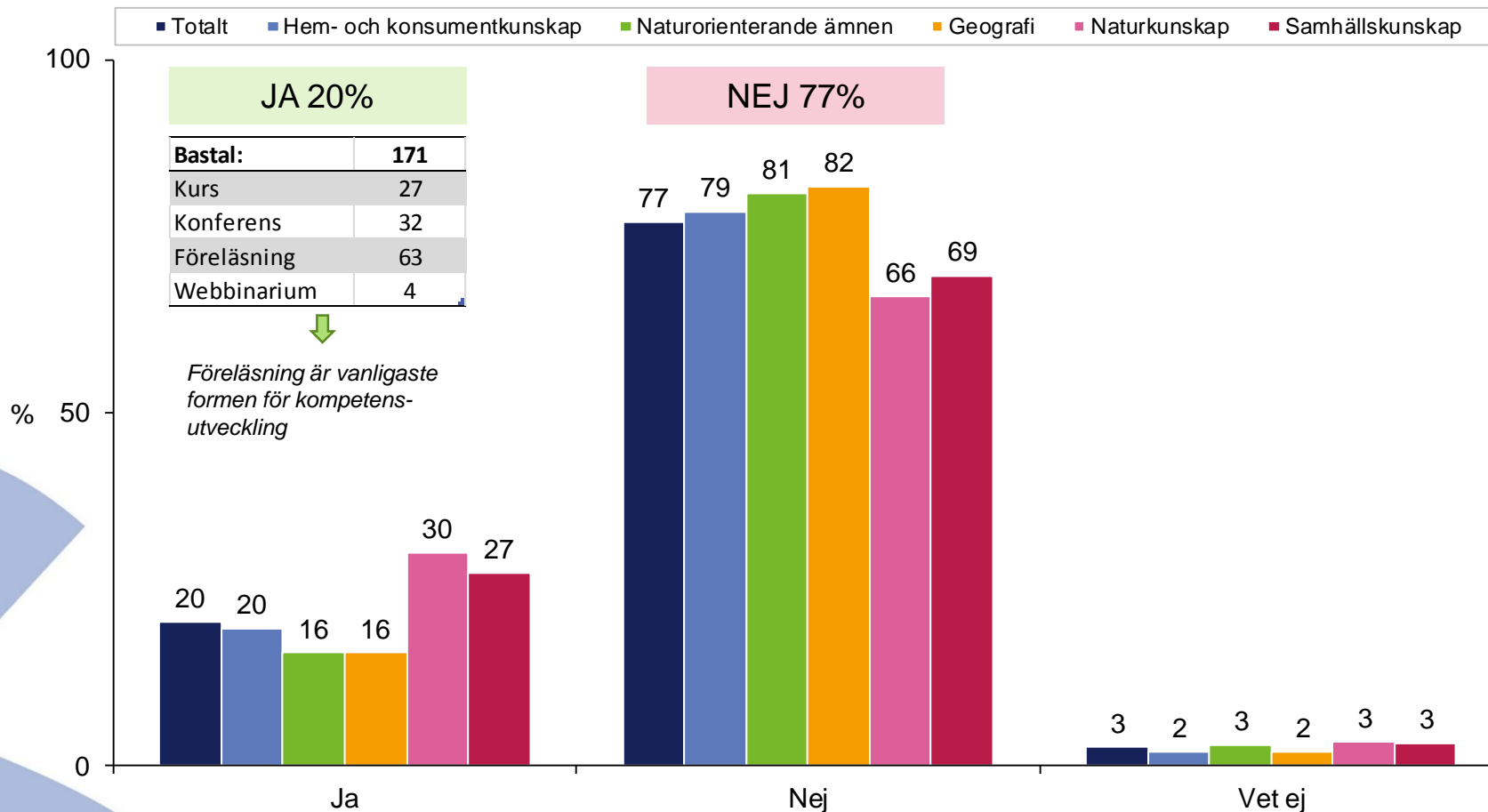
Resultatet visar ingen tydlig prioritering för vilken typ av kompetensutveckling som lärarna föredrar.

NO-lärare föredrar i högre grad digitala kurser och webinarier.

Gymnasielärare föredrar i högre grad läsmaterial.

Har du genomfört någon kompetensutveckling (kurs, konferens, föreläsning, kollegialt lärande, webinarium m.m.) inom miljömässigt hållbar konsumtion under de senaste tre åren?

(Bastal: 837)

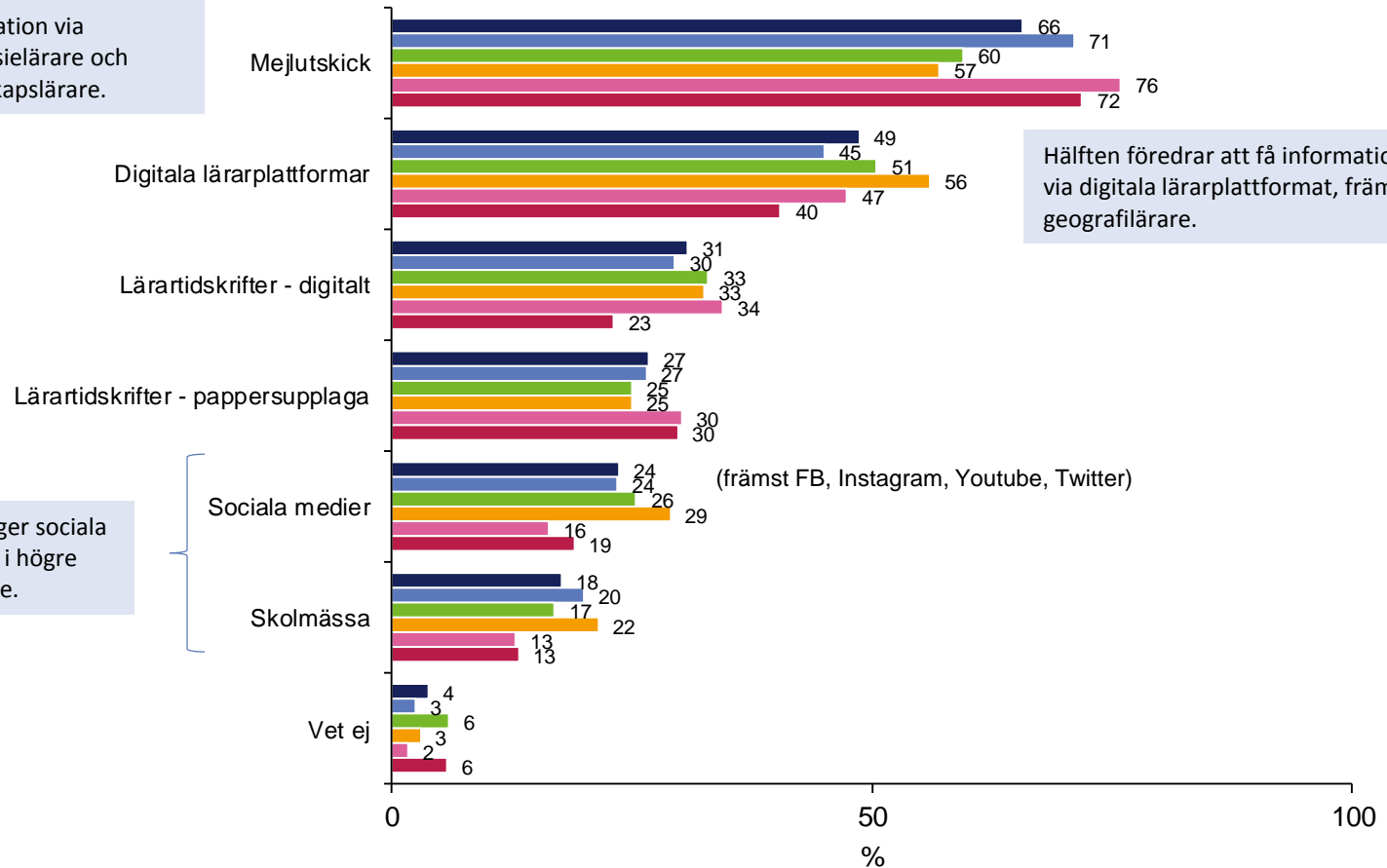

Hur tycker du att Konsumentverket ska marknadsföra undervisningsmaterial och stöd till lärare? (Bastal: 837)

■ Totalt ■ Hem- och konsumentkunskap ■ Naturorienterande ämnen ■ Geografi ■ Naturkunskap ■ Samhällskunskap

66% föredrar att få information via mejlutskick, främst gymnasielärare och hem- och konsumentkunskapslärare.

Hälften föredrar att få information via digitala lärarplattformar, främst geografilärare.

Grundskolelärare uppger sociala medier och skolmässa i högre grad än gymnasielärare.

Sammanfattning

Vad undervisar lärare om inom ämnet miljömässigt hållbar konsumtion?

Ämnesinriktningen på miljömässigt hållbar konsumtion varierar mellan olika ämnesområden. I naturorienterande ämnen och naturkunskap undervisar lärarna främst om hållbar konsumtion och klimatförändringar. Hem- och konsumentkunskap- och samhällskunskapslärarna undervisar främst om hållbar konsumtion och produktion. I ämnet geografi undervisar man främst om klimatförändringar.

3 av 4 svarande uppger att de arbetar inom ramen för sitt eget ämne. Geografilärare arbetar ämnesövergripande i större utsträckning än andra ämneslärare.

Vilket undervisningsmaterial används?

Läromedel från läromedelsförlag, egenproducerat material och skolmaterial från andra aktörer används i ungefär samma omfattning, av mellan 40-55 procent, av de svarande.

Grundskolelärare använder läromedel från läromedelsförlag i signifikant större utsträckning än gymnasielärare. Gymnasielärare använder egenproducerat material i större utsträckning.

Skolmaterial från andra aktörer används i större utsträckning av lärare i hem- och konsumentkunskap.

Anledningen till att lärare producerar eget material är främst att det är deras arbetssätt och att det finns brister i befintligt läromedel, det är till exempel inaktuellt, inte anpassat till ämnet eller inte engagerande. Lärare i samhällskunskap uppger i högre grad att det saknas material.

Internet är främsta informationskällan

4 av 5 lärare hämtar fakta- och informationsmaterial från sajter på internet. Som exempel uppges statliga myndighets sajter, utbildningssajter och olika intresseorganisationers hemsidor.

Gymnasielärare uppger dock i signifikant högre grad än grundskolelärare att de även hämtar information från dagstidningar, facklitteratur och radioprogram.

Grundskolelärare använder filmmaterial i signifikant högre grad än gymnasielärare. Det sistnämnda gäller även lärare i naturkunskap jämfört med lärare i samhällskunskap.

Stort behov för kompletterande material

43 procent uppger att det finns behov för kompletterande undervisningsmaterial, som tex film, digitala hjälpmedel, informationsportal (där material uppdateras och finns samlat på ett ställe).

Bra undervisningsmaterial kännetecknas bland annat av att det är aktuellt, tydligt, anpassat till elever/läroplanen, lätt ta till sig, varierat med bilder och text och att det är diskussionsvänligt.

Hur bedömer lärarna förutsättningarna för att undervisa i ämnet miljömässigt hållbar konsumtion?

Det *organisatoriska stödet* får lågt omdöme och då främst tiden lärarna får till att förbereda undervisningen. Endast 1 av 5 upplever att de får tillräckligt med tid till förberedelser.

När det gäller det generella stödet från skolledningen så får det också ett lågt betyg. 1 av 3 upplever att de får tillräckligt med stöd från skolledningen. Här är det också en relativt hög andel som inte kan ge något betyg. Det kan tyda på att man inte förväntar sig någon hjälp och därför ej heller har reflekterat kring detta.

Lärarnas *kompetens* i ämnet upplevs som hög. Cirka 60 procent uppger att de har tillräckligt med kunskap och vet hur de ska undervisa för miljömässigt hållbar konsumtion. Detta trots att endast 1 av 5 genomfört någon form av kompetensutveckling i ämnet. De svarande anser att kompetenshöjande insatser i hög grad bidrar till att främja undervisningen för miljömässigt hållbar konsumtion.

Undervisningsmaterialet får generellt lågt betyg. 34 procent upplever att utbudet av undervisningsmaterial möter behovet av undervisningsstöd. 40 procent tycker det är lätt att hitta bra undervisningsmaterial.

Stöd vid tolkning av åtgärdsmatrisen

En åtgärdsmatris har tagits fram för att identifiera prioriterade områden med avseende kring lärares förutsättningar att undervisa om konsumtionens påverkan på miljön. I åtgärdsmatrisen visas vilka faktorer man vid ett förbättringsarbete får bäst utväxling av att prioritera i nuläget. Rekommendationer görs utifrån vilket fält området hamnar inom. Kännetecknade för de olika fälten är:

■ Upprätthålla

Faktorer inom grönt fält har starkt samband med lärarnas förutsättningar att undervisa om konsumtionens påverkan på miljön. Det relativt högre resultatet gör att dessa har en positiv inverkan på lärarnas totala förutsättningar. Detta är områden där det bör säkerställas att det goda resultatet upprätthålls.

■ Prioritera

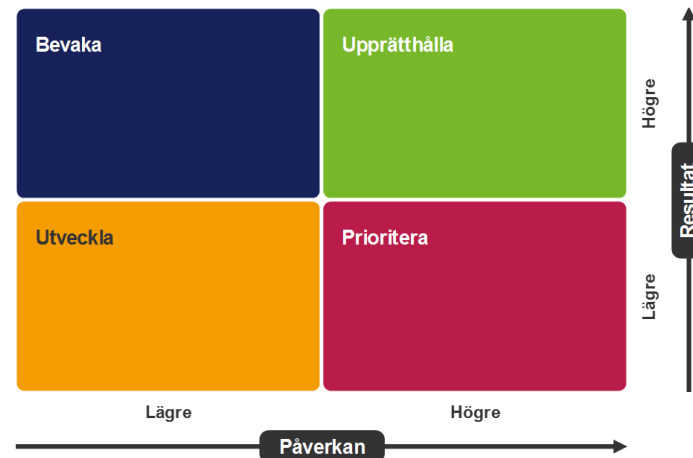
Faktorer inom rött fält har starkt samband med lärarnas förutsättningar att undervisa om konsumtionens påverkan på miljön. Det relativt lägre resultatet gör att dessa har en negativ inverkan på lärarnas totala förutsättningar. De definieras därför som förbättringsområden.

■ Utveckla

Faktorer inom gult fält har svagt samband med lärarnas förutsättningar att undervisa om konsumtionens påverkan på miljön. Det relativt låga resultatet visar att det finns förbättringspotential inom dessa områden. Det är dock inte lika viktigt som att förbättra faktorer som hamnar under "Prioritera".

■ Bevara

Faktorer inom blått fält har svagt samband med lärarnas förutsättningar att undervisa om konsumtionens påverkan på miljön idag och relativt högre resultat. Här krävs inga direkta åtgärder men det är viktigt att behålla en hög nivå eftersom en försämring kan leda till att dessa faktorer får en högre betydelse.

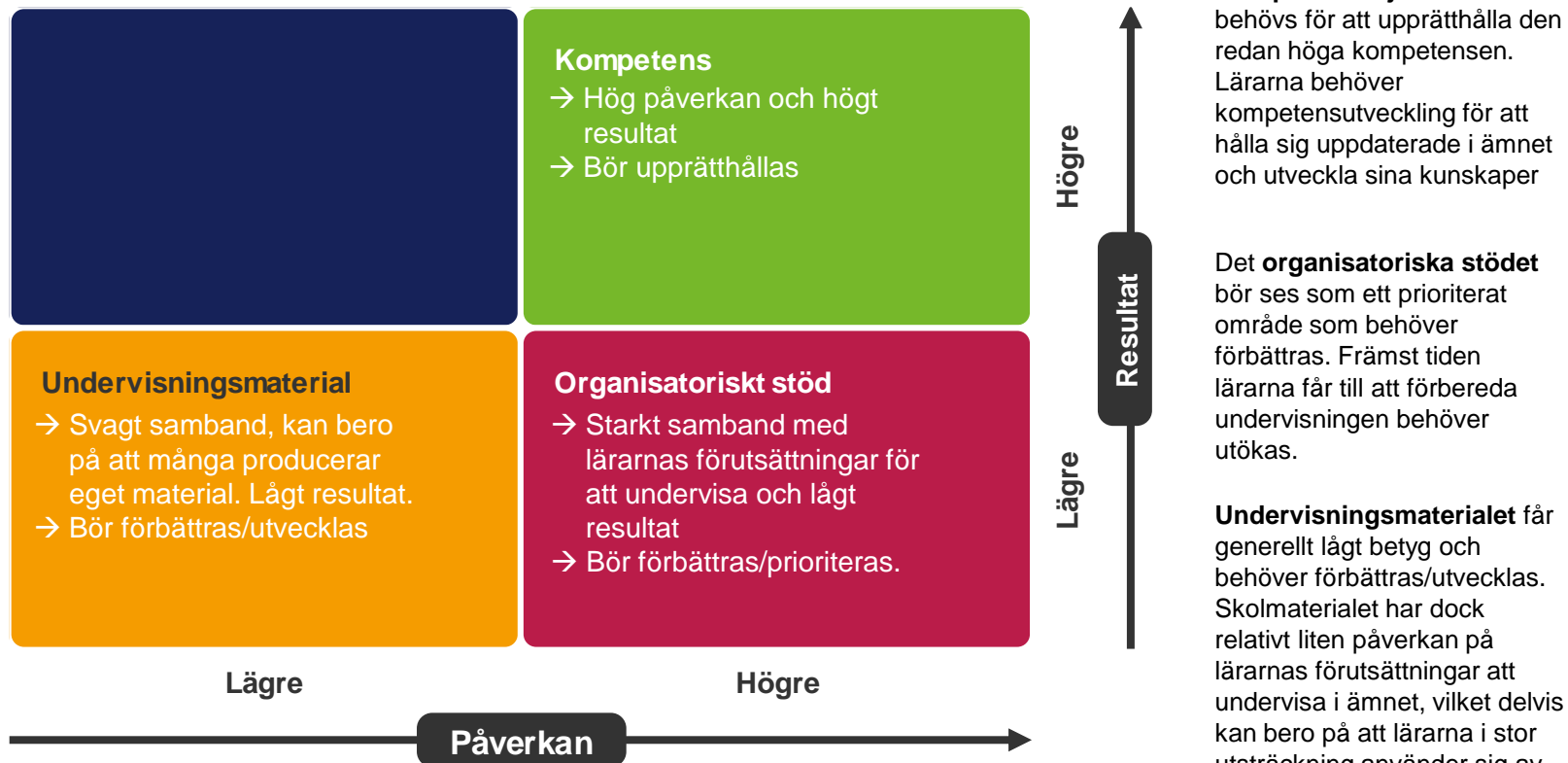

Påverkan är baserat på ett statistiskt mått som visar hur stor påverkan varje område har på förutsättningarna att undervisa om konsumtionens påverkan på miljön.

Resultatet är det faktiska omdömet från undersökningen.

Åtgärdsmatris

Följande områden ingår i prioriteringsanalysen: undervisningsmaterial, organisatoriskt stöd och kompetens med avseende kring lärares förutsättningar att undervisa om konsumtionens påverkan på miljön. I åtgärdsmatrisen visas vilka områden man vid ett förbättringsarbete får bäst utväxling av att prioritera i nuläget.

Kompetenshöjande insatser behövs för att upprätthålla den redan höga kompetensen. Lärarna behöver kompetensutveckling för att hålla sig uppdaterade i ämnet och utveckla sina kunskaper

Det **organisatoriska stödet** bör ses som ett prioriterat område som behöver förbättras. Framst tiden lärarna får till att förbereda undervisningen behöver utökas.

Undervisningsmaterialet får generellt lågt betyg och behöver förbättras/utvecklas. Skolmaterialet har dock relativt liten påverkan på lärarnas förutsättningar att undervisa i ämnet, vilket delvis kan bero på att lärarna i stor utsträckning använder sig av egenproducerat material.

Grad av påverkan på lärarnas förutsättningar att undervisa om konsumtionens påverkan på miljön.

Rekommendationer utifrån åtgärdsmatrisen

Det *organisatoriska stödet* bör ses som ett prioriterat område som behöver förbättras. Framst tiden lärarna får till att förbereda undervisningen behöver utökas.

Kompetenshöjande insatser behövs för att upprätthålla den redan höga kompetensen. Lärarna behöver kompetensutveckling för att hålla sig uppdaterade i ämnet och utveckla sina kunskaper

Undervisningsmaterialet får generellt lågt betyg och behöver förbättras/utvecklas. Skolmaterialet har dock relativt liten påverkan på lärarnas förutsättningar att undervisa i ämnet, vilket delvis kan bero på att lärarna i stor utsträckning använder sig av egenproducerat material.

Ämnesspecifika avvikelser

Organisatoriskt stöd har för ämnet *naturkunskap* låg påverkan på lärarnas förutsättningar att undervisa i ämnet konsumtionens påverkan på miljön (hamnar i gul ruta).

Kompetens har för *naturorienterade ämnen* låg påverkan på lärarnas förutsättningar att undervisa i ämnet (hamnar i blå ruta).

Lärare i *geografi* är mer nöjda med befintligt undervisningsmaterial, som får ett högre resultat (hamnar i blå ruta).

Skillnader mellan grundskola och gymnasium

En signifikant högre andel grundskolelärare jämfört med gymnasielärare önskar främjande insatser i form av lektionsupplägg.

Gymnasielärare uppger i högre grad behov för populärvetenskapliga presentationer av forskning och resultat.

Vidare uppger gymnasielärare att de hämtar fakta och undervisningsmaterial från dagstidningar, facklitteratur och radioprogram i större utsträckning än grundskolelärare.

Ämnesspecifika skillnader

Hem- och konsumentkunskapslärare uppger i högre grad att man producerar eget undervisningsmaterial av kostnadsskäl och brist på befintligt skolmaterial. Resultatet visar också att behovet av kompletterande material är störst inom hem- och konsumentkunskap.

Samhällskunskapslärare producerar eget material och hämtar material från dagstidningar i större utsträckning.

Geografi och naturkunskap ser i större utsträckning behov för en webbportal med samlad information.

Geografilärare använder sig av läromedel från läromedelsförlag i större utsträckning än andra ämnen och hämtar fakta och informationsmaterial från film i högre grad (ex SLI och UR).

Insatser som främjar lärarnas förutsättningar att undervisa i ämnet

Lektionsupplägg och webbportal uppges generellt sett, tätt följt av kompetensutveckling, vara de insatser som skulle främja undervisningen för miljömässigt hållbar konsumtion. Det bekräftas också av de fritextsvar där lärarna hade möjlighet att komma med övriga synpunkter till Konsumentverket.

Korta filmavsnitt med uppgifter och lärarhandledning uppges vara den typ av skolmaterial som främst skulle främja undervisningen för miljömässigt hållbar konsumtion.

Undersökningen ger inget tydligt svar på vilken typ av kompetensutveckling som skulle främja undervisningen. Andelen som uppgett kurser är dock något överhängande.

De flesta respondenterna uppger att Konsumentverket bör marknadsföra undervisningsmaterial och stöd till lärare med mejlutskick (dock en signifikant högre andel för gymnasielärare), följt av digitala lärarplattformar. Grundskolelärare uppger sociala medier som marknadsföringskanal i högre grad än gymnasielärare.